Zoo getuigt het God in Zijn Woord.

In gehoorzaamheid aan uw God *moet* gij dat gelooven.

Hij *is* nedergekomen, Immanuel, om, al is Hij ook lichamelijk opgevaren, met Zijn Godheid, majesteit, genade en Geest nimmermeer van ons te wijken.

Altijd *met* u, ook als gij het niet voelt en geniet.

Als die eisch om te gelooven nu maar weer klemt op uw ziel, geeft Hij, uw Zaligmaker, door Zijn Geest weer geloofswerking en vernieuwde bekeering en weer bewustheid van verzoening. Dan voelt ge dat het geestelijk-hemelsche in u opleeft; dan geniet gij weer in de gemeenschap met uw God; is er sieraad voor asch, vreugdeolie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor een benauwden geest. En dan komt er ook opleving in het lichamelijk tijdelijke; lust tot trouwelijk arbeiden in het aardsche beroep; blijmoedigheid zelfs onder zorg en nood.

Immanuel, God *met* ons.

Maar zelfs wanneer het geestelijk-hemelsche krachtig in uw ziel werkt, en gij beseft, dat Gods zaak uw zaak is, en dus de heilige liefde voor Zijn recht en Zijn eere in u brandende is, kunnen er oogenblikken zijn, waarin uw ziel door smart wordt overstelpt. De oogenblikken waarin gij ziet den haat der wereld tegen uw God, zich uitend in haar schandelijk spreken van Hem, het bespotten van Zijn Naam, het vertreden van Zijn ordinantiën voor 't saamleven der menschen, het verdrukken van de zwakken, het vertrappen van het recht, het spelen met de waarheid.

In die oogenblikken zegt ge met David, in den gloed der heilige liefde voor uw God: zou ik niet haten Heere! die U haten? en verdriet hebben in degenen die tegen u opstaan?

En ook dan tuurt het oog naar de wolken, en klinkt de kreet van het hart: Och, dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij nederkwaamt, om Uwen Naam aan Uwe wederpartijders bekend te maken.

Zie, ook dan ligt er voor u zoo zalige verkwikking, te midden van de smart der heilige liefde, in het feit van Kerstmis, want het Kindeke van Bethlehem is niet alleen de Zaligmaker, maar ook de Rechter der wereld.

Deze Jezus, die opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen, gelijkerwijs de elven Hem naar den hemel hebben zien heenvaren.

En ook gij verwacht Hem immers als een Rechter uit den hemel.

Dan zullen de hemelen scheuren, en bergen voor Zijn aangezicht vervlieten en Hij nederkomen.

Om te oordeelen de levenden en de dooden.

Om Gods Naam aan Zijne wederpartijders bekend te maken.

Dan zal, voor heel de wereld, triumfeeren Gods Recht en Hij worden verheerlijkt in de deugden Zijner barmhartigheid en gerechtigheid.

„Woning maken".

[KERSTFEEST.]

> Jezus antwoordde en zeide tot hem: Zoo iemand mij lief heeft, die zal mijn woord bewaren; en mijn Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem komen en zullen woning bij hem maken.
>
> Joh. XIV : 23.

De hooge juichtoon, waarmee het apostolaat de wereld introk, trok zich saam in het belijden: „Het Woord is vleesch geworden, *en heeft onder ons gewoond.*"

Het Evangelie kwam niet pas in Bethlehem, het Evangelie weerklonk reeds door het Paradijs, en het is èn Mozes èn de Profeten miskennen, zoo ge eerst met het Apostolaat het Evangelie der genade laat ingaan.

Het Israel der Profeten bezat veeleer geheel hetzelfde Evangelie als wij, en ge hebt dan ook der Evangelisten en Apostelen geschriften in het Nieuwe Verbond slechts op te slaan, om u telkens en telkens weer naar het Oude Verbond te zien terugwijzen, uit dit Oude Verbond het bewijs voor de waarheid te zien putten, en scherpe, vaak zelfs ons verrassende aanwijzing te vinden, hoe al de schat van het Nieuw Verbond reeds vóór eeuwen in het Oude Verbond, zij het ook eerst in kiemvorm, was neergelegd.

Neen, het verschil en de tegenstelling tusschen wat achter en na Bethlehem ligt, schuilt in heel iets anders.

Ongetwijfeld, er bestaat tusschen het Evangelie vóór en na de Kribbe een stellig en volstrekt onderscheid, maar dit verschil ligt niet in den meerderen of minderen rijkdom van het Oud Testamentisch of Nieuw Testamentisch Evangelie. Neen, Oud en Nieuw Verbond staan alleen daarin tegenover elkander, dat het Oude Testament de realiteit mist, en dat het Nieuwe Testament de realiteit bezit.

Veelal duidde men dit aan, door te spreken van de bedeeling der *schaduwen* en de bedeeling der *vervulling*; maar dit is veel te zwak gezegd. Veel juister kunt ge het verschil uitdrukken door te zeggen, dat in het Oude Testament het *beeld* getoond is, maar dat in het Nieuwe Testament de realiteit in den persoon zelve is verschenen.

„De wet is door Mozes gegeven" is een zeggen, dat niet ziet op de tien geboden. De wet is hier de naam voor heel het Oude Testament, saâmgevat als een onderrichting, een openbaring, als een woord van God tot Israël uitgegaan. Welnu, dit Woord, die openbaring, die onderrichting die God in beeld gaf, begint met Mozes *vorm* te verkrijgen, maar als nu Bethlehem het heilig Kindeke ziet geboren worden, dan komt er heel iets anders; dan komt er niet maar onderrichting en aanzegging, maar dan komt er *waarheid*, en waarheid beteekent dan hier wat wij noemen: *de realiteit*. Niet het beeld is de waarheid, niet de schaduw is de waarheid. Beeld en schaduw zijn in zichzelf onwezenlijk, en dan eerst komt *het ware*, als in tastbare realiteit hij verschijnt, wiens beeld van verre gezien was, en wiens Goddelijke schaduw op Israël viel.

Daarom leggen de apostelen er zoo nadruk op, dat zij Jezus *gezien*, dat ze hem *gehoord*, dat ze hem *getast* hebben. Nadruk daarop, dat het Woord nu *vleesch*, d. i. realiteit in het aardsche had ontvangen. En nadruk niet minder op het feit, dat Jezus vroeger wel aangekondigd, ook wel verschenen en weer verdwenen was, maar dat hij nu in volle realiteit was gekomen, en van Bethlehem tot Golgotha onder ons heeft *gewoond*.

Wonen is reel en duurzaam vertoeven. Niet maar komen, maar ook *blijven*. Niet een enkel maal inkeeren om te vernachten, maar blijvend en duurzaam zijn tegenwoordigheid openbaren.

Nu woont God in den hemel en zijn woonstede is in het licht.

Maar al betuigt de Schrift ons dat God *hoog woont*, ze voegt er aanstonds bij, dat dezelfde God *laag ziet* op de kinderen der menschen op deze aarde.

Hemel en aarde zijn niet bestemd om gescheiden te zijn, maar om een hoogere eenheid te vormen, zoodat de Heere onze God tegelijk èn in den hemel èn op de aarde woont.

Daar begon het dan ook mee.

In het Paradijs woonde God, en oorspronkelijk was de gemeenschap van den geschapen mensch met zijn God en van God met zijn schepsel een zeer reëele en ongestoorde.

De scheiding kwam eerst, toen de mensch door zijn zonde God van deze aarde verjoeg, verjoeg uit zijn eigen schepping, verjoeg uit de gemeenschap met zijn eigen hoogste creatuur.

Maar hierbij laat God het niet. Verjaagd door de zonde, keert Hij terug in zoekende genade. Adam, waar zijt gij? is het roepen van God, waarmee Hij terugkeert, en zijn wereld weer opeischt.

Ten slotte herwint God dan ook op aarde zijn woonstede. Aanvankelijk reeds in wolk, vuurkolom en in den Tabernakel, maar vol-symbolisch toch eerst op Sion. Dit is mijn *woonstede*, sprak de Heere, dit is mijn *ruste*, hier wil Ik *wonen*.

Sion tegenover Bazan is de aanduiding, dat God uit de breede, wijde wereld nog verjaagd blijft, maar dat Hij in Sion zich weder een plek der ruste, een oase der genade, een eigen woonstede bereid heeft.

Die heilige symbolische terugkeer van God tot deze wereld, die is het nu, die eeuw na eeuw vooruit het heerlijke Bethlehem profeteert. En als dan eindelijk de volheid ingaat en het Kindeke wordt in Bethlehem geboren, dan *woont* God niet meer *symbolisch* in Sion, maar in volle *realiteit* in den Christus.

En vandaar dat de apostelen zoo hoog jubelen, dat God geopenbaard is in het vleesch, en in het vleesch, in de realiteit geopenbaard, onder ons heeft *gewoond*.

Alzoo, dit is Bethlehem, het wezenlijk en werkelijk terugkeeren van God tot deze aarde, om nu duurzaam op deze aarde met, bij en onder ons te *wonen*.

Herstelling van wat reëel was in het Paradijs.

Eindigt dit nu met Golgotha, of wilt ge, met het opvaren ten hemel?

Geenszins.

Veeleer wordt het wonen van God op deze aarde eerst door Golgotha en de hemelvaart in vollen zin mogelijk.

Tusschen Bethlehem en Golgotha is er wel een reëel wonen van God op aarde, maar in uiterst beperkten zin. Een wonen beperkt tot één volk, en onder dat ééne volk beperkt tot den kleinen kring van wie Jezus aanhingen.

De eisch daarentegen was, dat God op aarde wonen zou onder alle volk, in alle werelddeel, toegankelijk eeuw in eeuw uit voor alle ziel die Hem vreesde.

En dit nu, dat volle, uitgebreide, door niets beperkte, duurzame, steeds voortgaande, en steeds zich uitzettende wonen van God onder de kinderen der menschen, is eerst mogelijk geworden, toen Jezus niet langer onder één volk in kleinen kring gezien, gehoord, getast werd, maar op den troon der genade verheven en verheerlijkt, vandaar uit zijn werking kon uit strekken tot alle volk en tot elk hart.

Vandaar dat Jezus het telkens voor het oor zijner jongeren herhaalt: Het is u nut dat ik heenga; maar er dan ook bijvoegt: Als ik van u zal zijn weggegaan, zal ik wederkomen, en met den Vader *woning in u maken*.

Drieërlei wonen van God op aarde alzoo.

Eerst symbolisch in Israel op Sion. Daarna in de realiteit van het vleesch, toen Jezus op aarde rondwandelde. En nu in de derde plaats, het wonen van God onder ons en in ons aan alle einden der aarde. Ons hart een *woonstede* van God in den Geest geworden. Ons hart het echte Sion, en daarom ons verlost menschelijk hart zijn *tempel* waarin Hij *woont*.

De zonde verjaagt God, in genade besluit God terug te keeren en weer te wonen onder ons en in ons; en juist hierin is al het mystieke der echte, Godzalige vroomheid.

Daarmee begint de vroomheid niet. Veeleer begint ze met uitwendig belijden, met God alleen daarboven te kennen, en nog altoos een doodelijken afstand tusschen zichzelf en den hoogen God te gevoelen.

Maar genade voor genade brengt hier allengs wijziging in, en verinnigt wat begon met uitwendig te zijn.

Den Geest hebben, is God zelf in zijn eigen hart, in zijn eigen ziel met zich omdragen, en het nieuwe gebod der broederliefde is niet anders dan het gebod, om, als ge zelf God in uw eigen hart met u omdraagt, dien zelfden God als inwonende ook in het hart van den broeder te ontdekken, en nu hart aan hart te sluiten, omdat het één God is die beider hart vervult.

Maar als is dit zoo, de meesten durven het niet aan. Al woont God in hun hart, ze dringen telkens God in den hoek van hun hart terug, zoodat ze toch weer afstand gevoelen, en voor het grooter deel van hun hart, dat hart aan God onttrekken. En dit juist is de zonde der heiligen.

Maar genade houdt aan. God laat u niet los. Uit den hoek van uw hart waarin gij Hem terugdringt, komt Hij telkens weer een deel van uw hart veroveren, tot gij eindelijk den strijd opgeeft, *heel* uw hart voor Hem openzet, en nu zaliglijk ervaart, dat Hij werkelijk in Christus *woning* bij u gemaakt heeft.

En dit nu is het doorgaande Kerst Evangelie.

Niet een Kerst Evangelie dat bij de Kribbe staan blijft, maar zulk een dat van de Kribbe in uw eigen hart overgaat.

Eerst de jubeltoon van het apostolaat: Het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond.

En dan de lofzang van Gods heiligen: Het Woord is vleesch geworden, en heeft *woning gemaakt* in mijn eigen hart!

Amsterdam, 19 Dec. 1902.

Gelden voor Zuid-Afrika.

Zooals onze lezers zich zullen herinneren hebben wij indertijd een inschrijving geopend, teneinde meê de ellende te helpen verzachten in de Afrikaansche concentratiekampen geleden.

Onze lezers zonden ons in het geheel een bedrag toe van *f* 7409 64 dat, al naar gelang het bij ons inkwam, door middel van de Nederl. Bank- en Crediet-vereeniging voor Z.-Afrika, tot het beoogde doel werd aangewend. In het geheel verzonden wij de som van *f* 6398.12.

Toen wij opnieuw een bedrag wilden zenden werd de vrede gesloten, en het kwam ons gewenscht en voorzichtig voor, om het bij ons berustende saldo niet op te zenden.

Dat saldo bedroeg *f* 1011.52 en is nu door ons gevoegd bij het bedrag, groot *f* 1916.91, door *De Standaard* verzameld voor het door de Boerengeneraals gestichte fonds.

Onze directeur-uitgever, de heer J. A. Wormser, heeft nu in een samenkomst met den heer W. J. C. Brebner, den thesaurier van het fonds, deze week voor dat fonds de geheele som ad *f* 2928.43 namens de lezers van *Standaard* en *Heraut* afgedragen, zoodat alle deze gelden, voor de toezending waarvan wij onzen lezers hartelijk dank zeggen, thans hun bestemming hebben bereikt en binnenkort wel in de opgave van den thesaurier van het Boeren-Hulpfonds zullen worden verantwoord.

Vrije Universiteit.

Voor een talrijk opgekomen publiek hebben de heeren Dr. H. Bavinck en P. Biesterveld Woensdag en Donderdag j.l. hun inaugureele oratie gehouden.

Het kort verslag, dat aan de pers werd toegezonden, vinde ook hier een plaats.

Aangaande de oratie van Prof. Bavinck meldt dit verslag:

Bijna twintig jaren geleden — zoo begon de spreker — ving ik mijn arbeid aan de Theol. School te Kampen aan met eene rede over de *Wetenschap der Heilige Godgeleerdheid*. De Christelijke Gereformeerde kerk, welke die school had gesticht, was den strijd om haar bestaan te boven en kon thans hare zorgen wijden aan eene meer wetenschappelijke opleiding van hare toekomstige dienaren. Thans sta ik gereed, om het hoogleeraarsambt te aanvaarden aan eene Hoogeschool, die bij hare stichting voornamelijk de beoefening der wetenschap zich ten doel stelde, maar toch ook allengs met de eischen der practijk meer rekening is gaan houden.

Maar deze twee doeleinden, hoe onderscheiden ook, zijn niet met elkander in strijd. Leven gaat altijd aan kennis vooraf en blijft er de onmisbare onderstelling van. En de kennis blijft in hare hoogste ontwikkeling aan het leven gebonden. Met name geldt dat van de Godgeleerdheid. Zij is in haar wezen kennisse Gods in het aangezicht van Christus zijnen Zoon, en hangt daarom ten nauwste met den godsdienst saam. Over beider onderscheiden verband wenschte spreker bij deze gelegenheid eenige gedachten aan de welwillende overweging van zijne hoorders aan te bieden.

In den nieuweren tijd is er een scherpe tegenstelling gekomen tusschen gelooven en weten, tusschen leven en kennis, tusschen zijn en bewustzijn. Zij bestond niet ten allen tijde. Toen het Christendom zijne intrede in de wereld deed, heeft het langzamerhand alles hervormd en ook het denken met een anderen inhoud gevuld en in nieuwe banen geleid. Maar de kerstening bleef toch dikwerf tot de oppervlakte beperkt. En zoo heeft zich allengs op alle terrein en ook op dat van het denken eene nieuwe richting baan gebroken, die eerst naast en daarna tegenover het Christendom kwam te staan. Sedert de Renaissance is de geschiedenis der wetenschappen de geschiedenis van hare emancipatie geweest. Vandaar dat er thans tusschen oude en nieuwe wereldbeschouwing een hevige strijd is ontbrand, die op elk gebied doorwerkt en het pijnlijkst zich gevoelen doet in het hoofd en hart van den student, die, in een Christelijk gezin opgevoed, staks op de academie met de ware of vermeende resultaten der moderne wetenschap bekend wordt.

In dit emancipatieproces der wetenschappen is ook de godsdienst en de godgeleerdheid betrokken. De opvatting, die van beide thans wordt voorgedragen, is in lijnrechten strijd met de belijdenis der gemeente. Er bestaat thans eene diepe klove tusschen kerk en school, tusschen volk en geleerden, tusschen den godsdienst, gelijk hij in het leven zich vertoont en de theorie, die daaromtrent in de godsdienstwetenschap wordt gehuldigd.

Deze scheiding en tegenstelling is voor beide verderfelijk. Vandaar zijn er allerlei pogingen beproefd, om deze tegenstelling weg te nemen of te verzachten. Het radicaalst gaan zij te werk, die de religie voor eene „Privatsache" verklaren en de theologie uit den kring der wetenschappen willen verwijderen. Anderen, zooals Bernoulli te Bazel, stellen eene scheiding voor tusschen exegetische en historische vakken, die wetenschappelijk, en de dogmatische en practische vakken, die alleen kerkelijk zijn. Nog anderen, uit de school van Ritschle, krimpen de dogmatiek zoo in, dat zij allen samenhang met de wetenschap verliest. Maar al deze pogingen blijken onvruchtbaar. Zij verzachten de tegenstelling niet maar verscherpen haar.

Er is aan deze tegenstelling alleen te ontkomen, als het „religions geschichtliche" standpunt met beslistheid verlaten en voor het Christelijk-historische verwisseld wordt. Godsdienst en godgeleerdheid onderstellen beide dat God bestaat, dat Hij zich geopenbaard heeft en dus ook naar die mate voor den mensch kenbaar is. Wie deze onderstellingen niet aanvaarden wil, kan het bestaanrecht van beide niet handhaven. Elke wetenschap brengt hare eigene onderstellingen mede; eene „voraussetzungslose" wetenschap is er niet. En zoo ook gaat godsdienst en godgeleerdheid, en bepaaldelijk de Christelijke godsdienst en godgeleerdheid van onderstellingen uit, die niet te bewijzen maar alleen door het geloof te aanvaarden zijn.

Op dit standpunt alleen is er tusschen godsdienst en godgeleerdheid een innig verband te handhaven. Zij zijn niet hetzelfde, zij staan ook niet tot elkander in verhouding als moeder en dochter; maar wel zijn zij aan twee zusters gelijk, die elk een eigen taak hebben in de huishouding van Gods kerk. Daarom zijn zij ook innig aan elkander verwant. Zij komen beide op uit dezelfde prinpicia, de onderwijzing des Woords en de verlichting des Geestes; zij hebben wezenlijk denzelfden inhoud, n. l. de kennisse Gods in het aangezicht van Christus; en zij beoogen hetzelfde doel, nl. de verheerlijking van Gods Naam. Daarom zijn ze voor elkander onontbeerlijk. Religie zonder theologie verloopt in rationalisme of mysticisme; theologie zonder religie verliest den bodem, waaruit zij haar beste levenssappen trekt. Theologie, als rechte kennisse Gods, is het hart der religie. En religie is de polsslag des levens, die in het organisme der godgeleerdheid klopt. Theologie is zelve religie, een dienen van God op de erve der wetenschap.

Spreker besloot zijne rede met de gebruikelijke toespraken aan heeren Directeuren, Curatoren, Professoren en Studenten.

En aangaande de oratie van Prof. Biesterveld:

Het onderwerp luidde: „*Het object der ambtelijke vakken.*" Na in de inleiding zijner rede gewezen te hebben op den practischen aanleg van onzen tijd, die echter niet verhindert dat de zoogenaamde practische Theologie geen groote eere nog ondervindt, ging spreker er toe over om eerst aan te toonen, hoe het object der Christelijke vakken is verstaan in de historie.

Allereerst in den tijd der patres, bij mannen als Gregorius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus e. a. Als resultaat werd geconstateerd, dat in de oude kerk over het algemeen te eenzijdig het ambt van den priester op den voorgrond trad, hetgeen hoe langer zoo meer het geval werd, tot in de ontwikkeling van de eucharistie tot misoffer het priesterlijk element den algeheelen triomf viert.

Vervolgens kwamen de middeleeuwen aan de beurt, die op dit voetspoor voortgingen.

De behandeling van de reformatorische Theologie leidde tot het resultaat, dat eigenlijk slechts enkelen deze vakken van uit het eigen theologisch standpunt hebben behandeld. Allereerst was dat Andreas Hyperius, vervolgens Zepperus, Alstad, Voetius. Bij de Lutheranen stonden Hartmann en Haberlin onder invloed van Hyperius, maar meest deed men niets dan voorschriften geven voor de uiterlijke ambtsverrichtingen van den pastor. In de rationalistische periode niets dan recepten voor Pastoraliklugheid.

Met Schleiermacher komt herleving. Maar ook zijne opvatting kan nooit uit een encyclopaedisch, noch uit een theologisch oogpunt voldoen. Even min als alle pogingen van den nieuweren tijd van mannen als Nitzsch, Krausz, Achely, van Nathusius e. a. Wel vele uitnemende detailstudiën, maar geen eenheid van beschouwing, noch wat object, noch wat methode, noch wat indeeling dezer vakken betreft.

In het tweede deel werd aangegeven wat naar gereformeerd beginsel het object dezer vakken dient te zijn. Dat is op het voetspoor van Hyperius, gevolgd door Dr. Kuyper: het ambt zelf. Dat ambt is naast de Schrift, de kerk en het dogma, één der vier van elders in dit leven optredende elementen, die tot een eigen groep van Theologische studiën aanleiding geven.

En dan het ambt naar zijn ontwikkeling als Patronaat, Presbyteraat, Diaconaat, met het ambt der geloovigen. Het moet in naam, oomprong, karakter, functie, historie enz. onderzocht. In het derde deel wees spreker aan, welke voordeelen verbonden zijn aan deze keuze van het object. Vooreerst wordt aldus hun wetenschappelijk karakter gevindeerd, dan de rechte naam (Diaconiologische groep) voor deze vakken gevonden, ook duidelijk beschreven wat naar het principium der Theologie voor elk ambt als taak en roeping is aangewezen; voorts zal deze keuze leiden tot de rechte waardeering van het ambt zelf, de eischen voor de rechte uitoefening van het ambt scherper doen formuleeren, en ook gunstig inwerken op de vorming en toebereiding voor alle deelen van het ambt.

Met de gebruikelijke toespraken tot H.H. Directeuren, Curatoren, Hoogleeraren en Studenten werd ook deze oratie gesloten.

Met groote belangstelling werden beide oraties aangehoord.

Prof. Bavinck en Biesterveld hebben in rijke mate de gave der welsprekendheid ontvangen en hun woord dwingt tot luisteren.

Door beiden werd scherp positie gekozen tegenover de poging, om de wetenschap der theologie van haar levenswortel los te maken.

Prof. Bavinck omvatte met breeden blik geheel het terrein der theologie, Prof. Biesterveld deed klaar en duidelijk uitkomen, hoe de zoogenaamde practische theologie alleen in het *ambt* haar eigen object vindt.

Voor dit goede en schoone woord zij hun openlijk onze dank geboden. Al wat aan persoonlijke geprikkeldheid kon doen denken, werd gemeden. Het betoog richtte zich op de *beginselen*, die aan elk Gereformeerde dierbaar zijn. En daardoor zullen deze inaugureele oraties blijvende waarde hebben.

Behendig.

Wie het met een ervaren publicist als Ds. Gispen aan den stok krijgt, komt niet licht aan het laatste woord.

Een vorig maal vroeg Ds. Gispen om ons nader bewijs, dat hij de theologische professoren door zijn schrijven in een scheeve positie had gebracht. En nu wij aan dit verzoek voldeden, ontvangen wij weer een breede apologie, die een niet gering deel van onze plaatsruimte eischt.

Ziehier wat Ds. Gispen ter zijner verdediging aanvoert:

Geen persoonlijk incident.

Hoogeachte Redacteur.

Als ik nogmaals het woord vraag is het niet over een persoonlijk feit, of om een persoonlijk incident uit de wereld te helpen.

Voor mijn bewustzijn bestaat zulk een incident niet, en ik aanvaard ook niet de kwalificatie van hetgeen ik schreef, alsof dat zou bevatten wat men noemt een persoonlijk incident.

Gij moet mij dit niet kwalijk nemen. In vroeger jaren heb ik met deze zelfde manier van bestrijding kennis gemaakt, en daarom ken ik haar. Iemand onder verdenking te brengen bij het publiek van iets heel leelijks gedaan te hebben, is een doeltreffend middel om zijn woord krachteloos te maken.

Wat ik geschreven heb is niet van persoonlijken aard, maar wijst op besluiten eener Generale Synode, of op hetgeen in eene openbare vergadering geschied is. Nu kan ik niet verklaren, hoe het komt, dat mijne woorden zoo ingeslagen zijn, en gij er van zoekt te maken een persoonlijk incident, en mij ten laste legt, dat ik een leelijken blaam heb geworpen op de Theologische Professoren.

Ik zal het woord „behendig" niet gebruiken om aan te duiden de manier, waarop gij het besluit der Generale Synode weder maakt tot een voorstel van de theologische professoren. Ik gebruik dat woord niet gaarne, omdat het doorgaans in een min gunstigen zin genomen wordt.

Er bestaat, in rechte, geen voorstel-Bavinck c. s. meer. Er bestaat nu een besluit der Generale Synode. Alleen over dat besluit heb ik gesproken, en niet over iets dat de theologische professoren in hun eer of goeden naam zou kunnen treffen.

In dat besluit der Generale Synode heb ik ongerijmdheid gevonden, namelijk daarin, dat besloten is, de V. U. van Amsterdam naar Den Haag te verplaatsen.

Wat blameerends steekt daarin voor de theologische professoren?

Wat belang heeft de wetenschap in het algemeen, en de theologische in het bijzonder, wat belang hebben de kerken, wat belang heeft het vaderland er bij, dat de V. U., met pak en zak, van Amsterdam naar Den Haag verhuist?

Gij kunt mijne kortzichtigheid betreuren, of het onbetamelijk vinden, dat ik in een synodaal besluit iets ongerijmds vind; gij kunt denken van voorliefde, dat ik als Amsterdamsch predikant, alles liever daar zie blijven; maar daaruit een zoo zware beschuldiging te trekken, dat gaat te ver.

Ik heb de mogelijkheid uitgesproken, dat de vereeniging voor Hooger Onderwijs het aangenomen voorstel zoo niet zou aanvaard hebben.

Ook dit maakt gij weder tot een professorenzaak.

Ik heb alleen van de Vereeniging gesproken, en wel naar aanleiding van hetgeen in de jongste algemeene vergadering dienaangaande verhandeld is.

Daar kon natuurlijk niet behandeld worden het door de Synode aangenomen voorstel, want dat bestond toen nog niet.

Er is gehandeld over het Concept-Contract der vijfentwintigen. Bezwaren van onderscheiden en ernstigen aard zijn daar geopperd, met het oog op de statuten der Vereeniging; zelfs de rechtzinnigheid der Kamperschool was bij sommigen niet boven bedenking verheven. En wel is er ten slotte gezegd, dat men het Concept-Contract zou aannemen, maar Gij zelf weet dat nog heel wat zeemanschap noodig is geweest om zoover te komen, en zelfs de eenheid onder de theologische professoren te bewaren.

In het besluit der Synode gaan de rechten der Vereeniging bijna geheel, volgens sommigen zelfs geheel weg, wat de Theologische Faculteit betreft. Waarom mocht ik nu niet zeggen, dat het nog twijfelachtig is, of de Vereeniging het zou goedkeuren, zoo van vroeger verdedigde rechten beroofd te worden?

Bestaat de brochure van Ds. Klaarhamer dan niet meer?

Heeft niet een lid der Synode, in de Synode gezegd, dat hij het aangenomen voorstel van de Vereeniging voor H. O. moeilijk zou kunnen verdedigen?

Wat nu dat prijsgeven van de souvereiniteitsrechten der Vereeniging betreft, stel ik alleen maar de vraag, wat er van het zeggenschap der Vereeniging over de Theologische Faculteit zou overblijven, als het synodaal besluit eens tot uitvoering kwam? Werd er, in den boezem der Vereeniging, reeds bezwaar geopperd tegen het Contract der vijfentwintigen, dan moest dit, naar mijn oordeel, in veel hooger mate het geval zijn tegen het door de Synode aangenomen voorstel.

Zie ik nu hierin geheel en al mis, dan moge dit het gevolg zijn van mijne onbekendheid met hetgeen in de kraamkamer of keuken geschiedde, maar een blameering van de theologische professoren is het niet.

Daarenboven heb ik niet eens het vermoeden, maar slechts de mogelijkheid uitgesproken dat, nu de Theologische Faculteit weer voldoende bezet was, de behoefte aan vereeniging met de Theologische School wel minder sterk zou gevoeld worden. Uit een zielkundig oogpunt is dit ook volkomen verklaarbaar.

En nu kom ik tot het teerste punt in deze pijnlijke discussie. Gij stelt het voor, alsof ik zou beweerd hebben, dat de theologische professoren, nu de Faculteit weder voldoende bezet is, niet meer bereid zouden zijn hun voorstel te handhaven, ook al wilde de minderheid achteraf in hun voorstel bersten.

Maar zoo iets heb ik nooit en nergens uitgesproken, nog veel minder geschreven. Waarom legt gij het mij dan ten laste? Ik sprak niet van de Professoren, maar van de vereeniging voor H. O. Deze zou zich door mijne woorden getroffen kunnen achten, maar nooit de Theologische Professoren, tenzij aangenomen moet worden, dat deze de vereeniging zelve zijn. Alleen in het laatste geval zou men kunnen zeggen, dat ik de Professoren in een zeer onaangenaam daglicht had gesteld. Dit zou mij echter niet minder onaangenaam zijn. Maar dan ligt de oorzaak in de verhouding tusschen de vereeniging voor Hooger Onderwijs en de Theologische Professoren, eene verhouding waarvan ik, tot hiertoe, dan geene juiste voorstelling had. Daarom schreef ik: wij moeten den toestand aanvaarden zooals hij is.

De Synode heeft besloten, met het oog op de omstandigheden, de vereeniging van de Theologische School en de Theologische Faculteit der V. U. *NIET* tot stand te brengen.

Maar nauwelijks zijn de leden der Synode thuis gekomen, of daar verschijnen moties, en geruchten komen: die en die is weêr „om," Zeeland is om, Groningen is om enz. enz. En ofschoon ik nu geen deel meer heb aan het Synodale leven, toch ben ik als kerkedienaar verplicht, in kerkeraad en classis, mede te oordeelen over wat aan de orde gesteld is, en droeg ik ook de verantwoordelijkheid er van.

Nu is mijn oordeel, dat wij den toestand zooals die is, hoe bedroevend dit ook zij, moeten aanvaarden. Wat leden der Synode daarbij gedacht en bedoeld hebben weet ik niet, en gaat mij ook niet aan. De kerken staan voor een Synodaal besluit, en dat moet eerlijk uitgevoerd worden. De Theologische Professoren, als adviseerende leden der Synode, beschouw ik, in deze kwaliteit, evengoed dienaars der kerken te zijn, als de gewone dienaren des Woords. En ik ben mij in geen enkel opzicht bewust, ooit iets gezegd te hebben wat op hen een leelijken blaam zou werpen.

Over juristerij en diplomatieke scherpzinnigheid, in zake het beding van 1892 en de twee beginselen die in de Theol. School en de V. U. belichaamd zijn, zal ik zwijgen. Begaf ik mij